

Michael Skovmand, ed., *Media Fictions, The Dolphin no. 17*, Aarhus Universitetspresse 1989, kr. 125. Forhandles af Engelsk Instituts sekretariat, Aarhus Universitet, 8000 Aarhus C., 86 13 67 11.

Anmeldt af: Graham Murdock, Centre for Mass Communication Research, University of Leicester.

Den foreliggende bog er et særnummer af kulturtidsskriftet *The Dolphin*. Den er tænkt som et engelsksproget udstillingsvindue for skandinaviske forskere, der med forskellige humanistiske tilgangsvinkler beskæftiger sig med analyse af britisk og amerikansk populærkultur.

Bidragyderne kommer alle fra forskningsmiljøer, hvor man har opdyrket dette forskningsfelt i de senere år: Aarhus, København og Roskilde i Danmark, Bergen i Norge og Stockholm i Sverige. Alle bidragene er på engelsk - de bedste af dem skrevet med en elegance, man ofte savner i akademiske analyser af populærkultur.

Alt i alt byder bogen på ganske fornøjelig læsning, indsigt og udfordringer, samtidig med at den giver en udmærket indføring i, hvad der i øjeblikket arbejdes med blandt skandinaviske forskere inden for "cultural studies".

For læsere uden forhåndskendskab til skandinavisk populærkultur-forskning er det en god ide at starte med bogens sidste bidrag, hvor Staffan Ericson giver et rids over feltets udvikling i de sidste ca. tyve år. Han beskriver, hvordan der midt i 1970-erne skete et brud med det ideologikritiske perspektiv, der udelukkende så populærfiktionen som bærer af borgerlig ideologi.

Siden da har der været en stigende opmærksomhed på populærkulturens fascinationskraft og funktion i folks dagligliv: En udvendig kritik, der udspringer af forestillingen om 'kunstens' og den 'lødige' litteraturs overlegenhed, udfordres af mere

indlevende analyser, der erkender, at ligesom kritikere samtidig kan være fans, så kan fans også indgå i et kritisk samspil med de tekster, de læser. Ved således på en radikal måde at undergrave skellet mellem "høj"- og "lav"-kultur gør denne nye relativisme det muligt for forskerne at undersøge de skjulte forbindelser mellem alle mulige former for tekster.

Her bliver det blandt andet centralt at udforske sammenbruddet i de traditionelle narrative strukturer, ikke blot i avantgardelitteraturen, men også i de audiovisuelle industri-ers hverdagsformer. Således søger Torben Krag Grodal i sin analyse af *Miami Vice* at påvise, hvordan fortællingen fortrænges af fortættede og hastigt skiftende billedforløb, der holdes sammen af "et righoldigt mønster af associationer og konnotationer", af programmets og lydsidens ubønhørlige fremdrift.

Tilsvarende analyserer Peter Larsen rockvideoen som "en form hinsides fortællingen", hvori traditionelle kategorier som tid, rum og kausalitet afløses af løst forbundne scener eller spændingsfyldte lystøjeblikke, der snarere følger en drømmelogik.

Andre bidragydere er mere interesserede i sammenhænge over tid inden for populærfiktionen. Ib Bondebjerg analyserer den amerikanske miniserie *Winds of War* som et moderne melodrama. Ib Johansen undersøger forbindelsen mellem på den ene side nyere film som *Alien* og *Blade Runner*, og på den anden side samspillet mellem det groteske og det sublime i populærlitteraturen fra Mary Shelley's *Frankenstein* og Hoffman's *The Sandman*, op til i dag. Jostein Gripsrud analyserer de norske Morgan Kane-bestsellere som en særlig udvikling af westerngenren. Og Kirsten Drotner følger melodramaets rolle i pigers og unge kvinders liv, fra "mill-girl"-magasinerne i England sidst i 1800-tallet til rockstjernen Madonnas nutidige film og videoer.

I lighed med næsten alle de øvrige bidragydere hænger Drotners interesse i dynamikken mellem populærlæstekster og den fascination, de fremkalder, snævert sammen med de pågældende teksters rolle i læsernes

livssammenhæng. I et elegant og overbevisende ræsonnement påviser hun, hvordan mangfoldigheden af de subjektpositioner, som fiktionen tilbyder unge kvinder, tillader en "legende vekslen mellem identificerende indlevelse og en humoristisk eller ironisk distance".

Men det overlades til Kim Schrøders analyse af seeroplevelsen af *Dynasty* at behandle faktiske læsere, i modsætning til de læserpositioner, som teksterne tilbyder læserne. Efter at have påvist, hvordan seerne er både indsigtsfulde, kritiske og aktive, ender han med at argumentere for nødvendigheden af at omdefinere vores grundlæggende forestillinger om "kulturel kvalitet", således at begrebet kommer til at omfatte ethvert kulturprodukt, der tematiserer sin samtids moralske spørgsmål, appellerer til modtagernes evne til æstetisk leg, og som det lykkes for at skabe en oplevelse, som bevæger dem.

Der er her tale om en radikalt relativistisk position, som langt fra alle bidragsyderne tilslutter sig. Ericson lader sin tvivl komme åbent til udtryk. I andre bidrag hører man et tydeligt ekko af den kritiske teoris affærdigelse af mediebrugerne som passive ofre, f.eks. i Torben Grodals opfattelse af, hvordan Miami Vice-fans "stirrer på skærmen opfyldt af melankolsk begær", alt imens de vælter Coca/Cola og lynopvarmet pizza i sig. Hvor Schrøder opfatter seerne som kritikere, hvis kvalitetskriterier man bør tage alvorligt, dér ser Grodal tydeligvis kun dørske "sofaseere".

Disse spørgsmål er det utroligt vigtigt at få afklaret, både inden for kulturanalyse og -fortolkning, og i forhold til en kulturpolitisk praksis. Men de kan ikke besvares udelukkende ud fra forholdet mellem medietekster og deres brugere.

En af den kritiske teoris hovedpointer, som vi skal holde fast i, går ud på, at såvel medieproduktet som modtagelsesvilkårene er indlejret i produktionssystemets dynamik og producenternes og distributørernes strategier. Det eneste bidrag, der tager hul på den diskussion, er Michael Skovmands historiske essay om den britiske trebindsromans pludselige død midt i 1890-erne. Han påviser heri, at når denne

yderst vellykkede og populære genre forsvandt, så skyldtes det hovedsagelig en ændret udgivelsespolitik hos de to vigtigste cirkulationsbiblioteker.

Det gjaldt her som det gør det på alle andre områder af kulturindustrien, at kulturproducenter og -forbrugere kun kan udøve deres valg og gøre deres indflydelse gældende inden for de rammer, som ejerne af produktionsfaciliteterne og annoncørerne udstikker. Med et udtryk lånt fra Stuart Hall kan man sige, at økonomien er determinerende "i første instans". Det er økonomien, der kridter banen op. På selve banen har både teksternes forfattere og læsere herefter masser af muligheder for kreativitet og improvisation, men det foregår på ingen måde så frit og betingelsesløst, som nogle af bidragsyderne til denne bog påstår.

Det, der nu er behov for, er en tværvideenskabelig indsats, der kan kombinere tekstanalysens og receptionsstudiernes indsigter med den voksende mængde af arbejder, der undersøger kulturproduktionens sociologi og politiske økonomi. Målet må her være at klarlægge det komplekse samspil mellem kreativitet og kontrol, og at konkretisere betingelserne hvorunder frihedens grænser kan udvides.

Anmeldelsen, der vil blive bragt på engelsk i *European Journal of Communication*, er oversat af Kim Schrøder.

Reception af levende billeder
red. af Lennart Højbjerg. Akademisk Forlag 1989.

Anmeldt af Carsten Y. Hansen

Lennart Højbjerg har redigeret en fin publikation om dansk receptionsforskning. Vægten er lagt på at føre bogen helt à jour med den seneste udvikling i den danske forskningsverden. Teoretisk som empirisk. Bogen er opdelt i tre dele: en teoridel, en metodedel og en empiri- og kritikdel. I første del, der omfatter halvdelen af bogen, skriver redaktøren selv om receptionsanalysens problemstillinger og perspektiver. Desuden er der ar-

tikler af Jan Fogt Mikkelsen, Kim Ingolf Sørensen og Bent Fausing.

I indledningsartiklen har Lennart Højbjerg sat sig det ambitiøse mål at formulere receptionsanalysens problemer. Umiddelbart skuffer artiklen, for den forsøger at spænde over så meget at klarheden går tabt. Der er ikke altid en lige linie mellem de spørgsmål der stilles og de der besvares. F. eks. rejses det meget interessante problem om tekstanalysens autonomi: Producerer tekstanalysen fortolkninger der er gyldige i sig selv eller er de blot udtryk for analytikerens subjektive reception (s.12 og s. 27). Spørgsmålet besvares imidlertid ikke. Et andet aspekt som rejses er spørgsmålet om alle receptioner af en tekst er gyldige. Det hævdes der på den ene side at de er (s. 15), men senere henvises der til Norbert Groeben for en mere snæver opfattelse (s. 30). Problemet bliver hængende i luften selvom det egentlig er ganske centralt.

Den centrale problematik som artiklen er spændt op over er spørgsmålet om hvad der determinerer receptionen. Er det teksten, eller er det modtageren. Højbjerg fremlægger en læsning af nogle teoretikere, fra henholdsvis den litteraturvidenskabelige receptionsforskning (Iser; Eco) og fra filmteorien (Salje; Metz), der argumenterer for at mediet determinerer receptionen. Disse teoretikere understøtter Højbjergs skelnen mellem en teoretisk og en empirisk receptionsanalyse. Formålet med den teoretiske er at undersøge "hvilke tekstlige træk, der muliggør forskellige receptioner af samme tekstforlæg" (s. 16). Heroverfor står så den empiriske receptionsanalyse, der "med anvendelsen af empiriske metoder undersøger modtagerens faktiske reception" (Ibid.).

Den empiriske receptionsforskning behandles mere kortfattet med reference til Norbert Groebens teori om empirisk udforskning af den litterære reception, hvor værkets mening dannes af de forskellige receptioner. Processen bindes sammen i receptionsforskerens fortolkning af de forskellige receptioner. Fortolkningen af de forskellige receptionsudsagn bliver for Højbjerg selve "løsningen på den empiriske receptionsanalysens problem: det manglende arkimediske

punkt" (s. 29). Det kan dog være vanskeligt at få øje på lyset. At fortolkningen kan kontrolleres intersubjektivt er knap så væsentligt, når de receptionsdata der indsamles også beror på en subjektiv proces. Fælles for de refererede teoretikere er deres interesse i at nå frem til tekstens mening. Denne interesse er også det centrale for Højbjerg.

Set i denne sammenhæng bliver den teoretiske receptionsanalyse en metode til at fortolke tekster, der ikke kan gives en entydig fortolkning. Tekstens 'tomme pladser' udfyldes. Den empiriske receptionsforsknings problem: hvad betyder teksten for modtageren lades imidlertid ude af betragtning.

Jan Foght Mikkelsen har kaldt sin artikel for 'Pragmatisk receptionsteori'. En mere præcis titel havde måske været pragmatisk tekstteori, for receptionsproblematikken er ikke artiklens egentlige ærinde. Foght Mikkelsen bruger receptionsbegrebet som en teoretisk størrelse der kan indkredse og konceptualisere de grundliggende mekanismer i teksters betydningsdannelse. Altså helt basalt, hvad det er for mekanismer, f.eks. kulturelle kompetencer, der ud af de semiotiske udtryk skaber en helhed af mening. Centralt i fremstillingen står Eco's begreb om den sproglige udtrykskædes tomme pladser. De tomme pladser er det der skaber variationsspillerummet i receptionen. For Mikkelsen bekender sig grundlæggende til den opfattelse at det er teksten der styrer læsningen. Mikkelsen inddrager dog også det modsatte synspunkt, at det er læsningen der konstituerer tekstens mening. Teksten i sig selv findes ikke, for "teksten kender vi kun fra vores læsning af den, derfor kan vi aldrig vide hvad der var i teksten før vi læste den" (s.62-63). Se det var fornuftig tale, men desværre forfalder Mikkelsen hurtigt til atter at tale om teksten som abstrakt størrelse. Det kunne have været spændende hvis den i øvrigt skarpsindige artikel havde forfulgt synspunktet om at tekster konstrueres i en kulturel meningsudveksling. I så fald ville artiklen næppe være endt i denne opfattelse: "Pragmatisk set er receptionen en formålssøgende og regelstyret handling. Modtageren

udfører mere eller mindre automatisk en række operationer på grundlag af sine kompetencer. [...] Receptionen er altid ensidig, selektiv, perspektivisk og reducerende i forhold til tekstens mangfoldige betydningspotentiale - den er altid kun et 'redigeret udvalg' foretaget på grundlag af teksten" (s. 75). Det minder for meget om en stimulusrespons model.

Problemet er at det kommunikative aspekt i receptionen af tekster overses. Tekst og modtager indgår i et interaktionelt spil om betydningsdannelse. Så som den foreligger kan Mikkelsens pragmatiske teori ikke sige så forfærdelig meget om receptionen af massekommunikation, hvilket forfatteren dog også afslutningsvis indrømmer.

Receptionen som en kommunikativ udveksling mellem tekst og modtager er derimod grundforståelsen i Kim Ingolf Sørensens meget sympatiske artikel om 'psykosemiologisk receptionsteori'. Dels fordi Sørensen har fat i hvad receptionsanalyse handler om, nemlig modtagerens oplevelse af medieproduktet, dels fordi Sørensen fastholder en skelnen imellem virkeligheden som den er, og virkeligheden som vi er i stand til at udforske den, og dermed begrundet relevansen af at fastholde en forestilling om såvel teori som empiri. Og dermed også forsvaret at vi kan lave tekstanalyser i et forsøg på at kortlægge feltet af mulige receptioner, udforske empirien gennem modtagerinterviews og sammenbinde hele herligheden gennem én i bred forstand bevidstheds eller receptionsteori. Set fra Sørensens perspektiv virker det så enkelt og selvfølgelig at vi som medieforskere aldrig kan finde sandheden om receptionen, men kun en teori om den, og at empirien i sig selv intet sandhedsbevis er. Sørensen har en fin model i artiklen der anskueliggør hans grundliggende tankegang (s. 84).

Psykosemiologien er Sørensens bud på en teori om receptionsprocessen. Dvs. receptionsteorien henlægger receptionsprocessen til det før og ubevidste plan. Problemet i denne, som i andre teorier der oprindeligt havde til formål at afdække 'sygelige' mentale tilstande, er at teorien let bliver sin egen verifikationsbase, og

at man når det kommer til stykket udfolder receptionsteorien, således at den kan verificeres igennem teksten.

Dvs. receptionsteori bliver i virkeligheden til tekstteori. Sørensen undgår denne faldgrube. På den anden side standser artiklen inden den metodiske diskussion indfinder sig. Det siges til sidst i artiklen at der pågår et empirisk receptionsanalytisk arbejde. Det bliver det spændende at se resultatet af.

Den sidste af de såkaldt teoretiske artikler er Bent Fausings essay om synet som en personlighedssimmanent faktor i den måde hvorpå vi betragter levende billeder.

I andet afsnit har en enkelt forfatter, Tove A. Rasmussen, fået til opgave at redegøre for metodeproblematikken i artiklen 'Kvalitativ mediesociologi - målsætninger og metoder'. Den er virker lidt hurtigt skrevet og derfor til tider lidt upræcis. Der foretages nogle meget hurtige generaliseringer over medieforskningens historiske udvikling og forskellige paradigmer, ligesom redegørelsen for og kritikken af den kvantitative forskningsmetode ikke er anvendelig. Men Tove Rasmussens hjemmebane er også den kvalitative receptionsanalyse, hvilket hendes andet bidrag i antologien fint demonstrerer.

Tredje del består af fem bidrag der beskriver empiriske receptionsanalyseprojekter, og et enkelt kritisk der forsvaret ideologikritikken over for de nye empiriske strømninger.

Chr. Alsted og Claus Buhl redegør for to projekter der vedrører reception af reklamer. Chr. Alsted giver en fin og fyldig beskrivelse af et projekt der gik ud på at markedsføre FDB's madpyramide over for unge forbrugere. Buhl spinder en noget bredere ende over forbrugeroplevelsen af en trykt reklame for et kreditkort. Buhls ærinde er at vise at stimulusrespons modellerne ikke er tilstrækkelige for at forstå reklamekommunikationen. Selv om Buhls ræsonnementer er lidt langstrakte, har han afgjort en pointe når han til slut i artiklen gør opmærksom på at hans tilgang er væsentlig når man taler om udformning af menings- og holdningspåvirkende reklamer.

Kim Schrøder og Ib Bondebjerg tager en ny runde i deres indbyrdes kontrovers. Schrøder kritiserer ide-

ologikritikken for at være formynderisk. Bondebjerg svarer igen med følgende spiddene salut: "Receptionsforskeren er tekstanalytiker, når han skal tolke interviewet, og det er også forskeren, der afgør både de oplevelsesmæssige kvalitetskriterier og konstaterer om de er tilstede" (s. 198).

Kim Schrøder redegør for sin tilgang til receptionsanalysen, for metoden og resultaterne. Schrøder har raffineret redegørelsen for sine nybrydende synspunkter om den kulturelle kvalitets relative karakter. Teorien fremstår her med et uomtvisteligt præg. Schrøder opstiller endvidere nogle kriterier hvorefter man kan afgøre om et medieprodukt har kvalitet for bestemte seergrupper, og i dette synspunkt er Bondebjerg enig med Schrøder. Bondebjerg opfatter dog ikke publikummets lagdeling som statisk, men som et udfald af 'kampen om betydning' på 'fortolkningens homeriske slagmark'.

Bondebjerg forsøger i sin artikel at begrunde tekstanalysens berettigelse og at kritisere den ensidige prioritering af den empiriske receptionsforskning. Bondebjerg henviser til Bennett og Woolacott der viser hvorledes det er den bredere kulturelle kontekst der skaber rammerne for såvel medieproduktionen som receptionen. Det er Bondebjergs synspunkt at den empiriske receptionsforskning ved at reducere receptionen til en individuel akt, i virkeligheden overlader massepublikummet til markedsmekanismernes skalten og valten, mens den kritiske medieforskningens mål er "at medvirke til, at folk ved bedre" (s. 207).

Henrik Dahl diskuterer voldsmaet i debatten om mediernes påvirkning af børn og unge. Han påpeger hvorledes voldsdebatten præges af uklare begrebsdefinitioner, og med sin sociologiske tilgang tilfører han debatten nogle relevante begreber vedrørende ungdomsgruppens funktion. Det lykkedes derimod ikke Dahl at overbevise om voldsmaets almindelige irrelevans. Vel mest fordi han på forhånd har indtaget det standpunkt at det er progressivt at afvise påstanden om at seerne bliver voldeliggjorte af at se vold i tv. Hvor ville det være befriende hvis der var nogle der ville frigøre sig fra den forplumrede amerikanske debat, kas-

te skællene fra øjnene og give sig til at lave lidt retrospektiv empirisk analyse.

Tove Rasmussen præsenterer sin analyse af en gruppe pubertetsdrenge kollektive reception af actionfilm. På en måde den mest spændende artikel, fordi den giver størst indblik i den bagvedliggende undersøgelse. Tove Rasmussen har i denne artikel bevæget sig ud over den situationsspecifikke analyse, idet hun trækker forskellige aspekter af de unges livsbetingelser (den fallerede skole og betonforstadens nærvedkriminelle miljø) ind som forklaringsbaggrund for analysen. Hvis Tove Rasmussen fortsætter med at inddrage kontekstuelle elementer i sin analyse, dvs. at analysere de unges mediebrug og -reception i lyset af deres livssituation (kammerater, fritid, skole og familie), så vil hun kunne vise at receptionsforskningen også kan bruges uden for medieforskningens egen verden.

Klaus Bruhn Jensen afslutter bindet med en beskrivelse af sin receptionsanalyse af TV-Avisen for Danmarks Radio. Artiklen bidrager ikke med noget nyt i forhold til hvad der tidligere er offentliggjort. Omvendt er den forbilledlig velskrevet og fokuserer på et af de centrale aspekter i Jensens receptionsanalyse: at seerne i deres reception udskiller et sæt af supertemaer som de konkrete indslag hægtes op på.

Bogens opdeling vil nok støde adskillige læsere, herunder anmelderen, der nok svagt erindrer at distinktionen teoriempiri engang var meget diskuteret, men nok undrer sig over at nogen kan finde på at dyrke en empiriløs teori og tillægge andre prædikatet teoriløs empiri. Jeg kender ikke det oplæg bogens forfattere har fået, men det forekommer mig at en mere klar instruktion til forfatterne i tredje afdeling kunne have gjort artiklerne mere spændende. Således er det påfaldende at ingen af de implicerede forfattere diskuterer de metodiske problemer i forbindelse med dataindsamling og analyse af de indsamlede data (dybdeinterviewene). Undertiden redegøres der for metoden, og i enkelte tilfælde begrundes den. Evalueret bliver den imidlertid aldrig, hvilket er problematisk da validitetsproblemet

jo er et afgørende problem når vi taler om empiriske analyser.

Som helhed bliver bogen derfor temmelig diffus. De teoretiske artikler kommer kun for en enkelts vedkommende i nærheden af at placere sig i forhold til den empiriske reception og den metodiske diskussion glimrer ved sit fravær.

Kirsten Drotner, *English Children and their Magazines, 1751-1945*, Yale University Press 1988, pp. 272, ISBN 0-300-04010-5.

Anmeldt af: Martin Barker, Senior Lecturer in Cultural Studies, Bristol Polytechnic, England.

There is not a lot written on the history of children's magazines. What there is, tends to be the slightly flatulent writings of fans and devotees: nostalgia writing about the lives of authors, publication runs, histories of characters' appearances. Useful, if used carefully; but positively dangerous for a critical social understanding. Very often the first serious book in such a field turns out to be troublesome. There are so few markers, a shortage of previous work to draw on and react to. As a result, such books quickly go under the hammer: "innovative, provocative, but problematic". That is so definitely *not* the case with Kirsten Drotner's book, that the point needs to be made forcefully.

It really ought to be so. Drotner has trawled so widely that it is just astonishing how well her study holds up. The book unfolds a history of English children's magazines, from the earliest days in the mid-eighteenth century, as an evolving interrelationship with the emergent definitions of 'childhood'. To do this, she had to command not just 200 years of the magazines and comics themselves - and that itself would be no mean task - but also all of these: demography and patterns of population growth and movement, the evolution

of children's working lives within shifting class structures, the social history of parenting practices and theories, the stages of emergence of state schooling, patterns of marriage and domesticity, the production processes and histories of the magazines, and the lives of their editors and authors.

I won't attempt to capture the full richness of her discussions. Encapsulated, her argument runs as follows. A tentative start was made in the 1750s, with magazines like the *Lilliputian*, but which all spoke 'backwards' to a declining gentry, stressing moderation and manners. The breakthrough to the modern children's magazine came, paradoxically, with the Sunday School preachies of the early nineteenth century. The *Child's Companion* (which ran from 1824-1932) and *Children's Friend* (1824-1930) combined stern moralism with death-bed tales. Very much a *sponsored* intrusion into children's lives, nonetheless they chimed with problems being experienced by some lower middle class groups (and she uses (auto)biographies to evidence some of these links). But as important, once created, they began to generate a market, and competition for new segments of readers. This led to a search for formulae which would link with those segments. And each subsequent wave of magazines found new ways of connecting with the typified social experience of groups of children: lower middle class boys, working class girls, etc. A gradual commercialisation within the constraints of 'moral publishing' made them link more and more directly with their readers, but always from within the "paradox of childhood": "the separation of learning and doing, between preparation for and participation in social functions" (p.192).

An example can best illuminate both the substance and the method. Writing of the phenomenal rise of the *Girl's Own Paper* (1880-1908), Drotner considers the basis for its popularity with middle class girls. She points to its use of 'information': not the random 'astonishing facts' offered to the boys, but geared, she argues, around the new possibilities opening up for girls. Jobs they could think of